

MÅNEDSBLADET

Glemmer du

lokal identitet

Nr. 10 - November 2005

Tårnby Kommunebiblioteker - Lokalhistorisk Samling

Forsideillustration:

Tårnbydragten også kaldet Danskedragten.

Tekst i billedet: *"En Mand og Kone i deres Søn- eller Helligdags dragt i det saa kaldede Danske Amager"*.

Kobberstik fra 1758 i bogen om Amager og Saltholm af Laurids de Thurah.

I denne udgave af "Glemmer du" er der hentet inspiration fra:

Georg Brandes: Amagers Flag i : Samlede Skrifter bd. 3. 1919.

Erik Husted: Fra Limfabrik til bankhus. 1978.

Inger Kjær Jansen m.fl. : Til Ullerup : Landsbyliv og bygningsregistrant. 1994.

ISSN 1397-5412

Glemmer du er udgivet af: Tårnby Kommunebiblioteker, Lokalhistorisk Samling

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Vicky Bonde

lokal identitet

Den lokale identitet

Lørdag den 12.11.2005 er Arkivernes Dag, hvor der bliver sat focus på identitet. Derfor handler dette nummer om den lokale identitet her i Tårnby og på Amager.

På trods af globaliseringen eller måske netop derfor har vi brug for erindringsfællesskaber i familien, gennem egnen, foreningen, arbejdspladsen og nationen. Her igennem får vi en identitet, en måde at forstå os selv.

Historiebøgerne går sjældent ned på det lokale niveau, det er derfor vigtigt at få fastholdt de lokale erindringer og historiske fakta.

At bo på Amager er noget specielt ihvertfald for os, der bor på øen. Andre forbinder vores ø med lufthavnen og Øresundsbroen. I tidligere tid forbandt man bl.a. øen med grønsager, det sted hvor man henrettede forbrydere, eller øen hvor man afleverede latrin.

Udtryk om Amager Københavns Spisekammer

Amager blev efter den hollandske indvandring i begyndelsen af 1500-tallet benævnt "Københavns spisekammer". Hollænderne var dygtige til at dyrke grønsager og snart havde de danske bønder lurt dem kunsten af. Da Islands statsretslige stilling i forhold til Danmark blev diskuteret i 1905/1906 benyttede Georg Brandes Amager og øens grønsagsdyrkning til at latterliggøre Islands frihedstrang.

Han skrev bl.a. i artiklen "Amagers Flag" følgende:

"Hvad Amager i vore dage må kræve er først og fremmest sit eget flag. I overensstemmelse med den på øen populære og ellers kendte folkevise "Amagermo'er, giv mig gulerø'er" har flere af ungdommen ønsket at se en gulerod i flaget. At dette må være grønt siger sig selv, og mange har fundet at en lysende gulerod på en spinatgrøn fanedug vilde tage sig ud og svare til den nationale overlevering."

Ama'r

Udtrykket "Ama`r" er en ed, der understreger at man taler sandt og efterfølges ofte af en bevægelse med håndkanten hen foran halsen. Det skyldes, at Københavns officielle rettersted blev flyttet ud på Amager Fælled på den tidligere svenske Skanse i 1806.

W. Schorn beskriver en henrettelse her:

"Vi, der nu befandt os tæt inde ved foden af skafottet, spejdede længe efter delikventen, (red. lovovertræderen) da endelig en ganske ung fyr på nogle og tyve år, iført trøje og sort voksdugskasket, kommer gående med raske skridt, uagtet hænderne er lænkede korslagte over brystet; han er omgivet af en cordon (Red. Kæde) af vægtere, der iført deres embedsdragt og bærende deres morgenstjerner, slå kreds om trappen, som fører op til skafottet, medens forbryderen i et par spring står deroppe og ærbødigt blotter hovedet for de autoriteter, der nu med præsten i spidsen taler det allersidste ord til ham.....

- et øjeblik efter har han lagt sig til tilrette på skråbrættet foran blokken, og skarpretteren

iført sin sølvbræmmede hue, har med de hvidbehandskede hænder hentet øksen frem af den kasse i hvilken den hidtil er holdt skjult, og fører nu det sikre hug".

Fire slaver lagde derefter liget og det afhuggede hoved ned i en kiste og bar den væk. Den døde blev senere begravet i en uindviet grav.

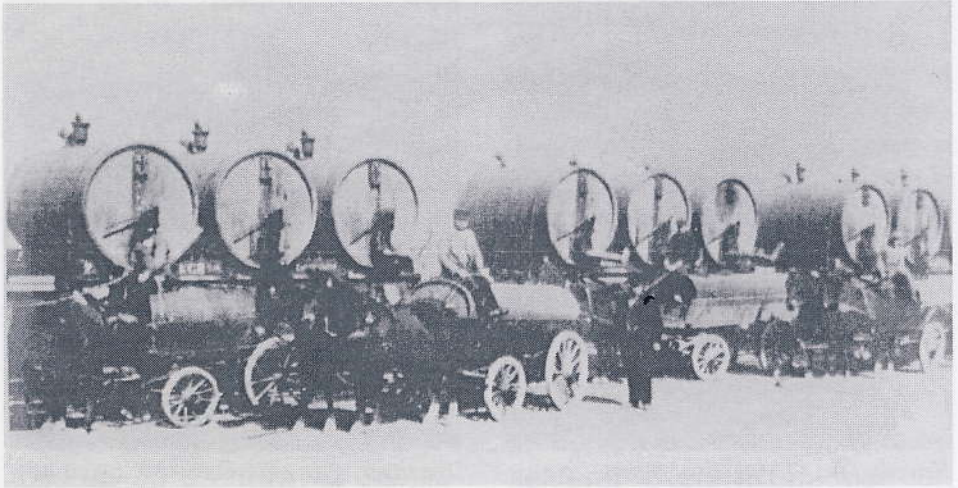
Den sidste henrettelse her fandt sted i 1850'erne. Det vil sige blot 50 år og alligevel af fødte retterstedet udtrykket "Ama`r", der stadig eksisterer.

Lortøen

Begrebet "Lortøen" stammer fra dengang man afleverede latrin fra de københavnske lokummer på Kløvermarken. Her blev latrinen rensset med damp og genbrugt som gødning af bl. a. Amagerbønderne.

Inden Amagerbanens anlægelse kørte amagerne selv ind til Kløvermarken og hentede latrin. Da Amagerbanen blev anlagt i 1907 sørgede banen også for transport af latrinen ud til stationerne i Tømmerup og St. Magleby.

Omkring 1940'erne blev anvendelsen af menneskelig gødning forbudt af sundhedsmyn-

Latrintønder på Tømmerup Station, ca. 1910.

dighederne, og amagerne måtte i stedet benytte andre former for tilskud til grønsagerne.

Kommunerne på Amager

Kommunerne på Amager føler sig ikke indbyrdes i slægtskab. Tidligere kunne man dog næppe se forskel på gårdene og husene i de enkelte sogne på øen.

Der var til gengæld forskel på klædedragten. Amagerdragten i Hollænderbyen var forskellig fra "Danskebysdragten" f.eks. blev hættten på Tårnbydragten kaldt et andenæb, da huens spids er lukket, hvorimod huen

på Amagerdragten i St. Magleby endte i en åben spids bagtil. Mallerne på Tårnbydragten var rektangulære mens de var runde på Hollænderbyens dragt.

Der kunne være forskel på, hvordan torvelæsset var anbragt på vognen afhængig af hvilken by på øen, vognen kom fra. Dette har bl.a. Ina Astorri iagttaget. Hun fortæller her:

Det var altid gårdens ejer, der kørte af sted til torvet med grønsagerne, men i perioder var det gårdens 1'ste karl der kørte anden vogn.

De kørte ind til grøntorvet i København, hvor de havde fast stade, eller, måske kørte de før tid, for at tilrane sig bedre sta-

Hovedtøj fra St. Maglebydragten.

Foto: Dirch Jansen

Tårnbydragten eller Danskedragtens hovedhøj. - Foto Dirch Jansen

de, hvorfra der kunne sælges hurtigere og mere. Man kørte aldrig hjem, før vognene var tomme. Om dette kan fortælles mange sjove ting, om hvordan de konkurrerede med hinanden.

Hjemme blev der snakket meget om andres vogne, heste, kørsel, påklædning, afsætningstalenter og stablemetoder. Det var af stor betydning, at man værdsatte sig selv. Derfor så man ofte en konkurrence m.h.t. at stable kål og andre grønsager så smukt og indbydende som muligt. Den ene ville overgå den anden. Resultatet blev ofte fantastisk, men krævede også en enorm ind-

sats af gårdens folk. Piger og karle stod eller sad mange timer ude i gården ved store kar med koldt vand, også i frostgrader med bare hænder og vaskede grønsager, og skar de yderste blade af kål, pillede tørre skaller af løg, for derefter at bygge pyramiden op på vognen. Pyramiden der også skulle tåle kørsel helt ind til byen og alligevel være intakt. Dette arbejde blev foretaget hver dag, undtagen søndag, sen eftermiddag indtil aftenmåltidet.

Der var ofte slagsmål mellem unge mænd fra Kastrup og Dragør. Det var specielt, når Kastrup'erne tog til Dragør for at more sig og ville danse med

de kønne dragørpiger. Det brød de unge mænd fra Dragør sig ikke om, så der kunne ofte opstå slagsmål mellem de to grupper ungesvende.

Helge Hjeds kan også fortælle om sammenstød mellem drenge fra St. Magleby og Ullerup, når de var klappere ved jagterne i Kongelunden:

Nu var det sådan, at det var vedtaget, at der eksisterede et fjendskab mellem drengene fra Ullerup og dem fra St. Magleby. Man sagde, at en Krussemaglebyer skulle ikke bryde sig om at køre gennem Ullerup, uden at han fik en gang bank. Og på samme måde kunne vi heller ikke regne med at køre uden risiko gennem St. Magleby. Så da vi drenge havde spist vores madpakker i paviljonen, så begyndte den store kamp mellem Ullerup'ere og St. Magleby'ere. Det var en drabelig kamp med kæppe og slangebøsser, og vi jagede hinanden i mindre flokke rundt i skoven.

Nu længe efter mindes jeg, at der var en stor del skuespil i det. Vi jagede hujende hinanden, men direkte nærkamp med kæppene, vi var udrustede med, blev altid undgået.

Lokal identitet og landskabets betydning

Det kan ofte fremkalde stærke følelser at genkalde sig erindring om steder, tanker om mennesker eller begivenheder man har oplevet på stedet. Det kan være et kort øjeblik i hverdagen, hvor man er alene, og det kan være sammen med andre.

Ens identitet hægtes op på de steder, man har været, Man reflekterer over, hvem man er. Steder defineres endvidere kollektivt, man har fælles følelser for steder.

Landskabet er vigtigt for den personlige og for fællesskabets identitet, nogle lokaliteter betyder mere end andre, man bliver uløseligt forbundet med bestemte steder.

Et stærkt og symbolsk udtryk for det oplevede en maglebylille, da hendes mor i 1946 ved ekspropriationskommisionens besøg højste flaget på halv stang.

Udenforstående kan ikke se, at der er forskel på, hvor man bor i Tårnby Kommune. Men tårnbyborgerne selv ved præcist, hvor grænserne går mellem de enkelte bydele og landsbyer.

Flere fra Kastrup har f.eks. fortalt, at de helst ikke krydse- de Amager Landevej, for der- ved kom de til Tårnby, som de følte var "fremmed land". An- dre har fortalt, hvor svært det var, hvis man kom fra f.eks. Tømmerup og skulle giftes med en fra Maglebylille og bo- sættes der. Man kendte nok personerne men havde i de første år ikke fælles oplevelser og traditioner.

Landskabets betydning som fælles identitet er kommet stærkt til udtryk i de erin- dringsgrupper, Lokalhistorisk Samling har haft. Grupperne har været knyttet til forskellige byer i kommunen, Kastrup, Ul- lerup og Maglebylille.

Man skulle helst være født i bydelen, eller i det mindste ha- ve forældre, der var født i byen for at kunne være med.

Landskabet skaber en fælles referenceramme, som ikke kan deles med udenforstående.

Et godt eksempel på land- skabets betydning var tre maglebyliller, der alle som børn foretrak at forblive i deres gam- le landsby og bo ved familie, da deres forældre flyttede der- fra.

Erindringer

Erindringer indeholder ofte beskrivelser og oplevelser som historien sjældent har interes- seret sig for.

Samfundet har engang imel- lem interesse i at lægge låg på begivenheder, jvf. f.eks. den danske stats behandling af ty- ske flygtningebørn efter krigen, som først for nylig er blevet un- dersøgt kritisk.

I Tårnby Kommune er byer blevet eksproprieret i forbindel- se med lufthavnsudvidelser og Øresundsforbindelsens anlæg- gelse, en periode fra 1940'erne til 1990'erne.

Lokalhistorisk Samling har erindringer fra disse byer. Nog- le af disse kommer uværgeligt ind på emnet og beboernes be- retninger om dette bærer præg af smertefulde oplevelser ved selve ekspropriationsforretnin- gerne og den efterfølgende af- brænding og nedrivning af går- de og huse, der gennem gene- rationer har været af samme slægt.

Et forsøg på at påvirke politi- kere til at få sat en undersøgel- se i værk om emnet af Social- forskningsinstituttet blev afvist. Det var ikke i Statens interesse at få beskrivelser om de men-

Fra Maglebylille i 1970 lige før husene måtte vige pladsen for lufthavnen.

neskelige omkostninger ved ekspropriationsforretningerne.

Lufthavnen og Øresundsforbindingen blev anlagt af nationale grunde, som ikke tog højde for de lokale forhold, og de ekspropriationsramte familier.

Det kommer klart til udtryk i de indsamlede erindringer fra Ullerup, der blev eksproprieret i 1969. Familierne fik ikke personlig besked om tidspunktet for ekspropriationerne, det skete gennem Statstidende, som blev betragtet som en "publikation, som kun blev læst af ju-

riste og ejendomsmæglere."

Den efterfølgende nedrivning af de gamle slægtsgårde foregik ved afbrænding, og huskes af nogle som en fornemmelse af en krigssituation:

"Først blev der gravet et stort hul, derefter kørte en vogn med en tank fyldt med flyenes brændstof, petroleum, rundt om gården, mens det fra en slange blev sprøjtet ind gennem bygningens åbne vinduer. Dernæst blev der stukket ild på ejendommen. Når den var nedbrændt skubbede entreprenør-

maskinerne de varme murstensvægge ned i et hul, der var gravet. Til sidst kom der et lag jord ovenpå. Hvis der var noget, der hed at aflive og begrave et hus, så måtte det være den rigtige betegnelse”.

Trods det at landsbyer og dele af landsbyer forsvandt, har folk her i kommunen stadig en klar fornemmelse af, hvor deres forsvundne landsbyer ligger.

Ved et besøg i lufthavnen udpegede og genkaldte magleby-

lillerne steder og erindringer fra deres forsvundne landsby.

En mand fra Ullerup tog i årene efter ekspropriationerne ud for at hente rabarber ved gårdens gamle placering. Det var stadig hans rabarber, og han vidste præcis, trods de store forandringer, hvor indkørslen til den forsvundne gård havde været.

Linket til fortiden forbliver i landskabet. Fornemmelse af landskabet er universel, og en almen menneskelig oplevelse.

Indsamling af erindringer "Veje til Tårnby Kommune"

I årene efter besættelsen flytter mange nye borgere ind i Tårnby kommune.

Der var en befolkningstilvækst på 58,6%. Fra 1945 til 1950 steg befolkningstallet fra 14.500 til 23.000.

Mange af disse tilflyttere bor stadig i kommunen, og vi vil gerne modtage beretninger om, hvorfor de flyttede hertil, hvilke oplevelser de havde som ny borger i Tårnby og hvordan tilværelsen siden er gået.

Beretningerne sendes til :

Tårnby Hovedbibliotek
Lokalhistoriske Samling
Kamillevej 10
2770 Kastrup

eller pr. mail:
ikj.hb.uk@taarnby.dk

Arkivernes Dag - Lørdag den 12.11.2005

Vi viser lokalhistoriske film
fra kl. 10.30-13.30

inde på arkivet på Hovedbiblioteket, Kamillevej 10.

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling

Kamillevej 10

2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 45

www.bibliotek.taarnby.dk

Klik på Lokalhistorisk Samling

Vi har publikumsmaskine med adgang til internettet og mange slægtsforskerlinks.

Åbningstider:

Mandag 15.00 - 19.00

Tirsdag 12.00 - 16.00

Fredag 12.00 - 15.00

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen

"Midt på Amager"

&

"Kastrup Glas"

Åbent Tirsdag til søndag

14.00-17.00

Onsdag tillige

14.00-20.00

Plyssen

Amager Strandvej 350:

**Permanente og
skiftende udstillinger**

Åbent Lørdag og søndag

13.00-16.00